

## СИНТАКСИЧНІ КОНСТРУКЦІЇ З ОРУДНИМ БЕЗПРИЙМЕНИКОВИМ ЛОКАТИВНИМ У СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКІЙ І РОСІЙСЬКІЙ МОВАХ: СЕМАНТИКО- СИНТАКСИЧНИЙ ТА СИНОНІМІЧНИЙ ВИМІРИ

*Статтю присвячено компаративному аналізу синтаксичних конструкцій із залежним орудним безприйменниковим відмінком у функції локативного конкретизатора: 1) схарактеризовано семантичний статус орудного безприйменникового, 2) встановлено лексико-семантичний склад конститутивних позицій синтаксичної структури V+Ninst, 3) виявлено принцип дії лексико-семантичної вибірковості на рівні детермінованого й детермінувального компонентів, 4) з'ясовано можливі синонімічні зв'язки орудного локативного як носія різних типів просторового значення в українській і російській мовах.*

**Ключові слова:** орудний безприйменниковий відмінок, локативна семантика, дієслово, прийменники через, крізь (рос. сквозь), в/у (рос. в), по, синтаксичні синоніми, порівнювані українська й російська мови.

Для орудного відмінка первинною семантико-синтаксичною функцією є інструментальна, “що розщеплюється на дві взаємопов'язані функції знаряддя і засобу” [3, с. 65], а вторинними – локативна, темпоральна, суб'єкна й об'єкна.

Об'єктом пропонованого дослідження є орудний безприйменниковий відмінок як репрезентант локативної семантики в сучасних українській і російській мовах.

У порівнюваних мовах просторові відношення реалізуються безприйменниковим і прийменниковим орудним відмінком, причому домінувальну позицію в обох мовах займають прийменниково-відмінкові форми, свідченням чого є такі кількісні показники:

Обсяг досліджуваного тексту (в знаках)	Мови	Усього просторових конструкцій із залежним орудним відмінком	З них конструкцій	
			V+Ninst	V+Prep+Ninst
800 тисяч	українська	482	75 (16%)	407 (84%)
800 тисяч	російська	374	22 (6%)	352 (94%)

В українській мові конструкції V+Ninst функціонують значно активніше, ніж у російській (співвідношення 3,4 : 1). Це зумовлено процесом граматичної перебудови систем аналізованих синтаксем в історії порівнюваних мов. Сфера їхнього вживання поступово звужувалася, окремі закріплені за ними значення з часом стали репрезентувати прийменниково-відмінкові форми і прислівникові слова [8, с. 67–68]. Сама ж перебудова спричинена потребою розмежувати

локативні диференційовані значення “місце як шлях руху” і “місце як простір, у межах якого відбувається дія”. Для позначення останнього, почала використовуватися конструкція з прийменником ПО, орудний відмінок “почав позначати шлях цілеспрямованого руху предмета” [2, с. 263]. Послідовніше конкуренція між просторовими синтаксемами Ninst і ПО+Ndat виявлялася в синтаксичному ладі російської мови. Пор. у цьому зв’язку такі результати суцільної вибірки:

Обсяг досліджуваного тексту (в знаках)	Мови	Усього просторових конструкцій V+Prep+Nx	З них конструкцій		
			з прийменником ПО		безприйменникові
			ПО+Ndat	ПО+Nloc	
800 тисяч	українська	4107	–	203 (5,8%)	75 (1,8%)
800 тисяч	російська	4126	316 (7,6%)	–	22 (0,5%)

Наслідком цієї конкуренції стало те, що, по-перше, дієслова нединамічної дії програмують єдино можливу позицію – ПО+Ndat, по-друге, аналізований детермінувальний компонент дуже рідко сполучається з вербативами нецілеспрямованої дії. Українській мові, на відміну від російської, властива дистрибутивна модель “статичне дієслово+Ninst”: *Що чути селом* (М. Коцюбинський), *Селом забринів сміх* (В. Бабляк). Суцільна вибірка показала, що ступінь продуктивності конструкцій із дієсловом статичної дії низький:

Обсяг досліджуваного тексту (в знаках)	Мова	Кількість конструкцій V+Ninst	Кількість детермінованих дієслів	
			динамічної дії	статичної дії
800 тисяч	українська	75	73 (97,3%)	2 (2,7%)

Семантика шляху переміщення, яку реалізують в українській і російській мовах синтаксеми V+Ninst, представлена такими конкретними диференційованими значеннями: 1) “рух по поверхні просторової одиниці, що являє собою відкритий або внутрішній локум”, 2) “рух через внутрішні межі просторової одиниці”. Пор.: *А бречка мчить уже сонним шляхом* (М. Стельмах) – *Тамара Иннокентьевна, медленно, ощупью прошла тёмным неосвещённым коридором на кухню* (П. Проскурін) і *Сьомка вже надумав тим*

*ходом* кудись *пройти* (Ю. Смолич) – *Раздался стук и задним ходом Сигнули в лес за вором вор* (Д. Кедрін).

Основною базою для творення конструкцій із першим семантичним описом є вербати́ви цілеспрямованої дії (йти, мчати, побігти, простувати, брести, переповзти, сунути, летіти, опускатися – ийти, мчать, побежать, направляться, брести, переползти, сунуть, лететь, опускаться). Залежну позицію в обох мовах регулярно заповнюють іменники – найменування наземних (сухопутних) шляхів сполучення (дорога, бруківка, шлях, путівець, стежка, міст, коридор, вулиця, просіка – дорога, трасса, тропинка, мост, переход, коридор, улица, переулок), водних об'єктів (ріка, протока, канал, русло – река, пролив, канал, русло), різних спеціалізованих і неспеціалізованих територій (ліс, бір, сад, тундра, яр, лука, поле, сосняк, пасіка, город – лес, роща, бор, сад, тайга, степь, опушка, пастбище, огород), споруд і їхніх частин (кімната, канцелярія – комната, молельня), населених пунктів і їхніх частин (місто, хутір, майдан, околиця, куток – город, столица, село, окраина): *Путівцем ... мчала руда коняка* (О. Довженко), *Австрійські вояки ходили тим мостом* (С. Пушик), *І йтимеш вулицею спокійно і не блиматимеш* (Остап Вишня), *Рікою влітку рухалися цілі каравани із здобиччю* (Склярєнко), *Потім всі трое підводяться, йдуть подвір'ям* (М. Стельмах), *Вони повільно йшли луками* (А. Дімаров), *Раз проходить канцелярією й бачив, що дехто з людей грав у карти* (Ю. Яновський), *Було гарно йти ранковим містом* (Ю. Мушкетик) – *Он сидел и смотрел на женщину, что торопливо шла пыльной дорогой* (В. Липатов), *...я проезжаю мостом через Эльбу* (К. Симонов), *Они вышли из метро и пошли переулками к Усачёвке* (К. Симонов), *Пока "секрет" шёл руслом реки, Грэй стоял у штурвала* (А. Грин), *А Сенька уже улепётывал огородами* (В. Липатов), *Ты медленно проходишь пёстрым лугом* (Д. Кедрин), *Они прошли просторной светлой комнатой* (К. Федрин), *Части проходили деревней* (Д. Фурманов).

Дані нашої картотеки, проведений аналіз дають право твердити, що на рівні українсько-російських конструкцій V+Ninst існують суттєві розбіжності, які стосуються лексико-семантичного складу детермінованого й детермінувального компонентів. Щодо заповнювача придієслівної позиції, то вони такі: у російській мові її не можуть експлікувати іменники – власні назви вулиць, провулків, акваторій, населених пунктів, тоді як для української мови ця лексико-семантична вибірковість не є характерною: *Горбатюк повільно йшов вулицею, спускаючись до Дніпра* (А. Дімаров) – *А Пушкінською знову гнали партію наших полонених* (О. Гончар), *Я ходила разів сто чи двісті Маршалковською* (Л. Дмитерко), *Іде він Золотоворітською вулицею – прямо до Софії – і думає* (В. Малик); *Рікою пропливало сало* (О. Десняк) – *Дніпром посувалися баржі* (Л. Дмитерко), *Тихим Дунаєм козак човником іде* (Українська народна пісня), *Картини пливають, линуть води Дунаєм, Десною* (О. Довженко); *Було гарно йти ранковим містом* (Ю. Мушкетик) – *Якось Нью-Йорком, крізь ядуху сперту, я брів, мов Дант, в сірчанім тумані* (Б. Олійник).

Розряд субстантивів, які в українській мові заповнюють придієслівну позицію конструкції V+Ninst із локативним типом детермінації, активно розширюють ті, які номінують різні типи покриву (вода, земля, сніг, наст, пісок, стерня), території, покриті рослинністю (жито, пшениця, ячмінь, шелюги, спориш): *Іду я рідною землею* (В. Сосюра), *Сім-вісім кілометрів плив водою* (С. Пушик), *Брели глибоким снігом, провалюючись по черево* (Ю. Збанацький), *Звернули ліворуч і наввипередки побігли голубуватим настом* (О. Десняк), *Заєць біг житом* (О. Кобилянська), *Повела житами стежка невисока* (В. Симоненко), *Іду споришами (тут стежка була)* (Г. Чубач). Ці іменники можуть уживатися як в однині, так і в множині. Функціонуючи у формі множини, вони вирізняються не лише семантичною специфікацією, оскільки уточнюють дію, названу дієсловом, конкретно локативно-дистрибутивною характеристикою, а й мають стилістичну забарвленість – “відтінок поетичності” [5, с. 235]. Поетичність стає відчутнішою, коли форми множини набувають іменники групи *singularia tantum*.

Важливо наголосити, що роль придієслівного компонента в українській мові, на противагу російській, виконують також іменники на позначення континентів, держав, географічних і адміністративних областей (країна, держава, Америка, Україна, Урал, Сибір, Волинь, Київщина): *І тінь моя країною бреде* (М. Бажан), *Ітиме дивізія Уралом і зростатиме уральцями, Ітиме Сибіром і зростатиме сибіряками* (О. Гончар). До регулярних репрезентантів позиції Ninst в українській мові входять субстантиви небо і небозвід: *Небом пропливали тривожні хмари* (О. Гончар), *І вечірній над селами дим, Нече спогад, забутий і милий, Проплива небозводом блідим* (Л. Первомайський).

До виділених характеристик слід віднести й те, що іменники – назви пристроїв і механізмів для транспортування чого-небудь (труба, газопровід, нафтопровід, тунель, рейки, конвеєр, транспортер, сідці – труба, газопровід, нафтопровід, тунель, рельси, конвеєр, транспортер, ступеньки) в російській мові у формі родового відмінка без прийменника не вживаються [4, с. 113], тоді як для української мови вони є регулярними: *Крутим насипом дерлись взводи, густо повзли залізничним полотном* (О. Десняк), *Дук повернувся і мовчки почав підніматись бетонними сходами* (Я. Баш), *Тут, як ніде відчувалось, що скоро цими тунелями промчить Дніпро і закрутить турбіни* (Я. Баш). Уживання безприйменникових сполук, однак, пов’язані зі стильовими особливостями позаяк вони закріплені за художньою й розмовною сферами і практично не представлені в наукових і публіцистичних стилях, де регулярно побутують їхні синтаксичні синоніми, утворені за участю прийменника ПО та іменника в місцевому відмінкові.

Незбіжності на рівні детермінованого конститuenta стосуються насамперед можливості або неможливості функціонування у структурі синтаксеми V+Ninst дієслів цілеспрямованої і нецілеспрямованої дії. Так, А. М. Булигіна зауважує, що в російській мові для родового місця типовою є позиція при вербативах цілеспрямованого руху [2, с. 249 – 250]. Великий за обсягом матеріал, що є в нашому розпорядженні, дає підстави погодитися з

такою думкою. У досліджуваних текстах зафіксовано лише поодинокі випадки вживання дієслів з ідентифікувальною семою “нецілеспрямований рух”: *Я весной сорок второго под Вязьмой два месяца лесами скитался* (К. Симонов). В українській мові ці дієслова наділені таким же валентним потенціалом, як і вербативи цілеспрямованого руху: Пор.: *Дорогою ... їхав хтось на ровері* (Р. Купчинський), *А незабаром степом їхали ті самі тачанки* (О. Гончар), *Летіли містом молодики* (Ю. Смолич), *Йшла коридором, розмахувала портфеликом* (Ю. Збанацький) і *Садом я блукаю тихою ходою* (В. Сосюра), *Ще містом розлучені бродять пожежі* (Л. Дмитерко), ... [дорога] *звивалася і петляла луками* (Ю. Збанацький), *селом обережно засновигали інші постаті* (М. Стельмах), *Чом хмара тебе на Байгору не пригнала, чом не блукав ти степами й яругами?* (Ю. Яновський), *Подвір'ям без ланцюга сновигає білий пес* (В. Яворівський), *Так з вогнем і мечем метався українськими просторами фон Крауз* (О. Довженко), ... [він] *мотався дорогами Криничанського району* (І. Цюпа). Важливо, проте, наголосити, що останнім притаманний вищий ступінь продуктивності. За даними суцільної вибірки із тексту загальним обсягом 800 тис. знаків, дієслова цілеспрямованої й нецілеспрямованої дії у плані функціонування співвідносяться як 5 : 1.

Специфічною рисою української мови є й те, що синтаксична структура V+Ninst може мати у своєму складі дієслова конкретної фізичної, звукової дії (шукати, литися, пустити, котити, стелитися, гудіти, гриміти, шелестіти, торохкотіти): *Соняхи вже цвіли, ціле море їх, золоточолих, розлилося степами* (О. Гончар), *А долиною стелиться чудесна музика* (В. Гжицький), *Віз заторохкотів вулицею* (О. Десняк). У російській мові ці вербативи є авалентними стосовно словоформи Ninst із просторовою семантикою, “рух по поверхні просторової одиниці, що являє собою відкритий або внутрішній локум”.

У структуруванні другого локативного значення – “рух через внутрішні межі просторової одиниці” – беруть участь лише окремі дієслова на взірєць (піти, йти, бігти, текти – пойти, идти, течь). З боку залежних словоформ також спостережено жорстку лексично-семантичну обмеженість. Позицію Ninst обіймають субстантиви – соматизми горло, рот, вухо, ніс (горло, рот, ухо, нос) і лексеми хід (ход). Для останньої, через її синсемантичність, характерна обов'язкова сполучуваність з атрибутивним словом, що виконує роль маркера локальності дії: *У когось бурхала горлом кров* (О. Гаврилюк), *Сьомка вже надумався тим ходом кудись пройти* (Ю. Смолич); *Сердце вот тут ... горлом лезет* (В. Шукшин), *Им удалось выйти задним ходом* (В. Каверин). В українській мові синтаксична позиція, яку програмують дієслова руху, можуть експлікувати також іменники дірка, отвір, щілина.

На ранніх етапах розвитку української й російської мов склад обох компонентів конструкції V+Ninst був значно ширшим. Роль основного носія валентності виконували не тільки дієслова динаміки, але й вербативи фізичної дії, що асоціюються з динамікою, а функцію залежного члена – субстантиви – найменування різних отворів (хвіртка, ворота, двері – окно, дверь, калитка). Згодом цю безприйменникову синтаксичну структуру почала витісняти

конструкція V+ через+Nacc (див.: 2; 6; 9): *Ті удари забігають у світлиці через відчинені двері* (Ю. Яновський), *Голос диктора видався Тані таким противним, що вона, не задумуючись, вискочила через вікно* (О. Гаврилюк); *Дядя ... натаскал с помощью этого приспособления через открытое окно кухни несколько десятков румяных булочек и устроил пышный пир* (К. Паустовский), *...они бросали снасти через окошко в избу, где ночевала Татьяна* (Ф. Гладков). Пізніше в цю конкуренцію вступив прийменник крізь (рос. сквозь): *Крізь вікно вагона ми оглядали руїни недавно побудованого аеродрому* (О. Гаврилюк); *На яку-то секунду сквозь целлулоидное окошечко Дмитрий Алексеевич увидел его глаза* (В. Дуднищев). У сучасних українській та російській мовах домінують синтаксеми через+Nacc. Сліди витіснення безприйменникових конструкцій прийменниковими в українській мові збережені послідовніше: синтаксичні структури V+Через+Nacc із семантичним описом “рух через внутрішні межі просторової одиниці” подібуються в західноукраїнських говорах, фольклорних джерелах, художньому стилі: *Та вона не стала дверима виходжати* (Українська народна дума), *Через те зайшла задньою хвїрткою* (Л. Мартович), *На другий день Настя як звичайно збудилася і виглянула вікном на внутрішнє подвір'я гарему* (О. Назарук), *Вікном долітали ще здалека уривані тони музики* (О. Кобилянська). Потрібно зробити акцент на тому, що і в просторіччі, і в фольклорі, і в художньому стилі розглядувана синтаксемна конструкція трапляється дуже рідко. Що ж до української літературної мови, то тут, як і в російській літературній мові, “орудний місця, що позначає певний обмежений простір, через який здійснюється дія... буває лише в спеціальних виразах: ... кров носом пішла ... кров ... горлом пішла ... вийшов чорним ходом” [1, с. 96].

Уже було звернено увагу на те, що закріплене за конструкцією V+Ninst значення “рух через внутрішні межі просторової одиниці” в українській і російській мовах репрезентують синтаксеми V+Через+ Nacc, V+Крізь (рос. Сквозь)+ Nacc, V+ В/У (рос. В)+ Nacc: *Говорила з вітром, що залітав через відчинене вікно* (І. Цюпа), *Крізь високі ґратчасті вікна сіється золотий пил весняного дня* (І. Цюпа), *... рушник залопотів своїми барвистими крильми від подиху вітру, який зайшов у відчинене вікно* (І. Цюпа); *Через распахнутое окошко доносится голос Бориски* (П. Проскурін), *Иногда сквозь запотевшие окна какого-нибудь дома они видели елку* (О. Купрін), *... вроде ее: кто-то в окно позвал* (В. Шукшин). Вони утворюють ряд синтаксичних синонімів. Роль типового головного компонента в них виконують дієслова конкретної фізичної дії, що асоціюються з рухом (кинути, кидати, сунути, лити, скочити, скакати – бросить, бросать, толкнуть, толкать, прыгнуть, прыгать, упасть, падать), зорової, мовленнєвої дії і сприйняття (дивитися, побачити, гукнути, почути – смотреть, увидеть, позвать, услышать), руху й переміщення (йти, летіти, влетіти, нести – лететь, влететь, идти, ползти, нести). Пояснювальний компонент конструкції представлений іменами, об'єднаними семою “отвір” (вікно, дірка – дверь, пролом).

Для синонімічного ряду, про який ідеться, характерною є спільність у плані вибору головного і залежного компонентів і деякі відмінності, а саме: дієслова руху сполучаються з прийменниково-відмінковою формою

Через+Насс, а вербатииви фізичної дії, зорової й мовленнєвої та сприйняття – із+В/У (рос. В)+Насс і Крізь (рос. сквозь)+Насс, причому доміантну позицію утримує перша. Важливо вирізнити ще й такі особливості: 1) якщо вербатииви руху одночасно детермінують дві синтаксичні позиції – Через+Насс і В/У (рос. В)+ Насс або Крізь (рос. Через)+Насс і В/У (рос. В)+Насс, реалізуючи семантику “проникнення всередину великої просторової одиниці+проникнення через внутрішній простір її частини”, уживання конструкції В/У (рос. В)+ Насс замість Через (рос. Сквозь)+Насс є неможливим: *Хлопець заліз у майстерню через (крізь) вікно; Мы вошли во двор через (сквозь) калитку*; 2) лексеми вхід, прохід, вихід, хід (вход, проход, выход, ход) функціонують лише у складі прийменниково-відмінкової форми Через+Насс: *Через головний вхід зайшли всі, крім полонених* (В. Козаченко); *Через несколько минут Турбин вбежал через парадный вход* (М. Булгаков); 3) значеннєвий план конструкції із прийменником Крізь (рос. Сквозь) ускладнений додатковою семою “долання перешкоди”. Цей факт, а також наявність “у прийменника крізь відношення внутрішнього контакту” [7, с. 132] зумовлюють специфічність щодо сполучуваності, а саме: тільки з прийменником крізь уживаються “назви 1) зарослів і нагромаджень однорідних предметів (гущавина, натовп), 2) стихій і явищ природи (туман), 3) шумів (гуркіт)” [4, с. 133]: *Федько продерся крізь юрбу* (В. Винниченко), *Хай трава пнеться в гору крізь листя старе* (В. Симоненко); *Лез сквозь толпу к лавкам* (Л. Толстой), ... *я шёл и сквозь пургу хрипел* (Є. Євтушенко). Крім того, для прийменника КРІЗЬ (рос. СКВОЗЬ) як локативного конкретизатора регулярним є програмування іменників-назв речовин (вапно, вода). Прийменник ЧЕРЕЗ вільніше сполучається з іменниками – найменуваннями відкритих просторів (галявина, лука – поле, поляна, луг), населених пунктів і їхніх частин (місто, хутір, майдан – город, село, площадь), шляхів сполучень (стежка, місток – дорога, мост). Ці групи лексичних одиниць не зафіксовані в конструкціях із прийменником КРІЗЬ (рос. СКВОЗЬ).

Отже, синтаксема V+Ninst реалізує в сучасних українській та російській мовах ідентичне значення: “рух по поверхні просторової одиниці, що являє собою відкритий або внутрішній простір” і “рух через внутрішні межі просторової одиниці, що являє собою відкритий або внутрішній локум”. Лексичне коло детермінованих компонентів в українській мові формують дієслова нецілеспрямованої і цілеспрямованої дії, конкретної фізичної, звукової дії. У російській мові його репрезентують лише вербатииви цілеспрямованої дії. Виявлено суттєві розбіжності на рівні залежного компонента. Лексико-семантичний спектр його в українській мові ширший.

У формуванні значення “рух по поверхні просторової” одиниці, що являє собою відкритий або внутрішній простір” беруть участь іменники – власні назви наземних (сухопутних), водних природних і штучних шляхів сполучення, населених пунктів і їхніх частин, держав, адміністративних і географічних областей, що є неможливим у російській мові. В українській мові субстантиви, які об’єднуються семою “пристрої, механізми для транспортування” й разом із дієсловами цілеспрямованої дії репрезентують семантику “рух через внутрішні межі просторової одиниці”, функціонують у структурі двох синтаксем – Ninst і

ПО+Nloc, тоді як у російській мові аналізована семантика має моносинтаксичну реалізацію – ПО+Nloc.

Наявність або відсутність обмежень лексичної бази впливає на продуктивність конструкції V+Ninst. Функціонально активнішою вона є в українській мові.

Синтаксична структура V+Ninst перебуває в синонімічних зв'язках із конструкціями V+Через+Nacc, V+Крізь (рос. сквозь)+Nacc, V+В/У (рос. В)+Nacc, V+ПО+Nloc (рос. Ndat), виявляючи відмінності в плані лексико-семантичної наповнюваності.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Безпалько О. П. Нариси з історичного синтаксису української мови : посібник для ф-тів мови і літ. пед. ін-тів / О. П. Безпалько. – К. : Рад. шк., 1960. – 236 с.
2. Булигіна А. М. Творительный места беспредложный. Творительный места с предлогами / А. М. Булыгина // Творительный падеж в славянских языках. – М. : Изд-во АН СРСР, 1958. – С. 246–289.
3. Вихованець І. Р. Система відмінка української мови / І. Р. Вихованець. – К. : Наук. думка, 1987. – 231 с.
4. Всеволодова М. В., Владимирский Е. Ю. Способы выражения пространственных отношений в современном русском языке / М. В. Всеволодова, Е. Ю. Владимирский. – М. : Русск. язык, 1982. – 264 с.
5. Кононенко В. И. Грамматическая стилистика русского языка : пособие для учащихся / В. И. Кононенко. – К. : Рад. шк., 1981. – 240 с.
6. Ломтев Т. П. Очерки по нетеоретическому синтаксису русского языка / Т. П. Ломтев. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1956. – 596 с.
7. Никитина О. Е. О семантическом варьировании русских предлогов: предмет, задачи и способы описания / О. Е. Никитина // Семантическое и формальное варьирование. – М. : Наука, 1979. – С. 108–117.
8. Плющ М. Я. Відмінок у семантико-синтаксичній структурі речення: навчальний посібник / М. Я. Плющ. – К. : Київ. пед. ін-т ім. О. М. Горького, 1978. – 107 с.
9. Тимченко Є. К. Льокатив в українській мові / Є. К. Тимченко. – К. : Вид-во ВУАН, 1926. – 118 с.

#### SUMMARY

*The article is devoted to the comparative analysis of syntax constructions with dependent instrumental non-prepositional possessive case as a function of locative determination: 1) semantic status of instrumental non-prepositional case was defined 2) lexical-semantic structure of constitutive positions of syntactic structure as V + Ninst was determined, 3) the principle of the lexical-semantic selectivity on the level of determining and determined components were cleared up, 4) the possible synonymous links of instrumental locative as a means for various types of spatial meaning in Ukrainian and Russian were analyzed.*

**Key words:** *Non-prepositional instrumental case, locative semantics, a verb, prepositions through (in Russian skvoz), in (in Russian v ), by, along, syntactic synonyms which are being compared in Ukrainian and Russian.*